Ympäristöministeriö Neuvostoraportti EU/13/2024-YM-28

Tuusa-Musul Ruusu 22.7.2024

Epävirallinen ympäristöministerikokous 11.-12.7.24 Budapestissa, raportti

Kokous

Epävirallinen ympäristöministerikokous 11.-12.7.2024

Epävirallisessa ympäristöministerikokouksessa oli kolme varsinaista keskustelunaihetta. Ensin keskusteltiin seuraavaan YK:n ilmastosopimuksen osapuolikokoukseen (COP29) valmistautumisesta. Jäsenvaltiot kannattivat laajasti sitä, että uuden kollektiivisen rahoitustavoitteen tulisi sisältää sekä julkista että yksityistä rahoitusta, rahoituksen tulisi tulla monista lähteistä ja instrumenteista. Rahoittajajoukkoa tulisi laajentaa. Jäsenvaltiot pitivät tärkeänä, että osapuolikokouksessa hillintätoimet ja niissä edistyminen ovat keskeisessä osassa, kuten Pariisin sopimuksen ensimmäistä tilannekatsausta (Global Stocktake) koskevan edellisessä osapuolikokouksessa tehdyn päätöksen täytäntöönpano. On myös tärkeää, että uudet osapuolten päästövähennystavoitteet ovat kunnianhimoisia. EU:n tulee jatkaa keskusteluja ja kumppanuuksien luomista muiden osapuolten kanssa.

Toinen keskustelu liittyi vesien kestävään hallintaan ja vesiresilienssiin. Jäsenvaltiot suhtautuivat yleisesti ottaen myönteisesti mahdolliseen EU-tason vesiresilienssialoitteeseen, ja korostettiin laajasti, että vesiresilienssin tulee olla EU:n agendan prioriteetti.

Kolmanneksi keskusteltiin veden ja ilman rajat ylittävästä pilaantumisesta ja saastumisesta sekä rajat ylittävästä yhteistyöstä. Monet jäsenvaltiot korostivat EU:n olemassa olevan vesiin ja ilmaan liittyvän sääntelyn täytäntöönpanon tärkeyttä. Myös kansainväliset sopimukset ja alueellinen yhteistyö naapurivaltioiden kanssa tarjoavat työkaluja rajat ylittävän saastumisen hallintaan, tiedon vaihtoon ja yhteistyöhön. Yhteistyö etenkin Länsi-Balkanin ja hakijamaiden kanssa on tärkeää. Saastuttaja maksaa -periaatetta pidettiin laajasti tärkeänä periaatteena, mutta toisaalta sen täytäntöönpanoon liittyy joiltain osin haasteita.

Kokouksessa keskusteltiin puheenjohtajan Unkarin laatimien tausta-asiakirjojen ja kysymysten pohjalta. Suomea edustettiin virkahenkilötasolla. Epävirallisissa ministerikokouksissa ei tehdä päätöksiä.

Kokoukseen osallistuvat jäsenvaltiot, komissio (ilmastokomissaari Hoekstra), Norja, Sveitsi, Islanti sekä Euroopan ympäristökeskus EEA. Keskusteluja alustivat lähinnä unkarilaiset asiantuntijat eri organisaatioista.

1. Valmistautuminen YK:n ilmastosopimuksen osapuolikokoukseen (COP29)

Seuraava YK:n ilmastosopimuksen osapuolikokous järjestään Bakussa, Azerbaidzanissa, marraskuussa 2024. Kokouksen aluksi kuultiin COP29:n puheenjohtajan Azerbaidzanin näkemyksiä sekä kansainvälisen ilmastopaneeli IPPC:n puheenjohtajan terveiset.

Kokouksessa kuultiin jäsenvaltioiden näkemyksiä erityisesti uudesta kollektiivisesta rahoitustavoitteesta, siitä, miten parhaiten tuoda esiin EU:n omia ilmastotoimia sekä valtioiden ilmastotavoitteiden kunnianhimon tason nostamisesta.

Rahoitus: Seuraavan ilmastokokouksen odotetaan keskittyvän ilmastorahoituskysymyksiin. COP29:n keskeinen tavoite on sopia uudesta ilmastorahoitustavoitteesta (New Collective Quantitative Goal, NCQG) vuoden 2025 jälkeiselle ajalle.

Jäsenvaltiot kannattivat laajasti sitä, että uuden rahoitustavoitteen tulisi sisältää sekä julkista että yksityistä rahoitusta, rahoituksen tulisi tulla monista lähteistä ja instrumenteista. Mainittiin, että rahoittajajoukkoa tulisi laajentaa, mm. ottaen huomioon, että nyt jotkin maat, jotka eivät ole rahoittajien joukossa, ovat kehittyneet taloudellisesti. Keskusteltiin myös siitä, kuka on rahoituksen saaja ja mihin rahoitusta kohdistetaan, kuten sopeutuminen ja ilmastotuhot sekä kaikkein haavoittuvimmat maat. Jotkut toivat esiin, että saavutettua 100 mrd dollarin rajapyykkiä tulisi tuoda esiin muille osapuolille hyvänä esimerkkinä. Toisaalta rahoitusteemaan liittyy kansainvälisellä tasolla haasteita ja eriäviä näkemyksiä mm. kunnianhimon tasosta ja rahoittajapohjasta sekä yhteydestä päästövähennystavoitteiden nostamiseen. Keskustelussa tuotiin esiin, että on tärkeää, että EU käy vuoropuhelua muiden, myös eri mieltä olevien maiden kanssa neuvottelujen onnistumiseksi sekä luo kumppanuuksia sekä keskustelee sekä kehittyneiden että kehittyvien maiden kanssa.

Päästövähennysten kunnianhimon taso ja hillintäagenda: Jäsenvaltiot pitivät tärkeänä, että osapuolikokouksessa hillintätoimet ja niissä edistyminen ovat keskeisessä osassa, kuten Pariisin sopimuksen ensimmäistä tilannekatsausta (Global Stocktake) koskevan edellisessä osapuolikokouksessa tehdyn päätöksen täytäntöönpano. Usea jäsenvaltio totesi, että EU:n on pysyttävä kannassaan ja tuotava hillintäagendaa sekä jo tehtyjen päätösten täytäntöönpanoa esiin. Osapuolten on päivitettävä päästövähennystavoitteensa ennen vuoden 2025 osapuolikokousta. Monet jäsenvaltiot toivat esiin, että on tärkeää, että uudet tavoitteet ovat kunnianhimoisia, ja että ne heijastavat eräiden osapuolten talouden kehittymistä. Mainittiin myös se, ettei päästövähennysten kunnianhimon noston tulisi olla ehdollista, kuten jotkut muut osapuolet ovat esittäneet.

EU:n omat toimet sekä ilmastodiplomatia: Jäsenvaltiot korostivat, että EU:n tulee jatkaa FF55-paketin täytäntöönpanoa. Keskustelussa muiden valtioiden kanssa EU voi tuoda esiin kunnianhimoisten ilmastotoimien etuja taloudelle, uusia työpaikkoja ja kilpailukykyä.

Suomi korosti, että osapuolikokouksen lopputuloksen onnistuminen edellyttää keskustelua ilmastonmuutoksen hillintätoimista. On pantava täytäntöön edellisen osapuolikokouksen päätös koskien maailmanlaajuista tilannekatsausta täysimääräisesti, mukaan lukien hillintätoimet sekä päätös siirtyä pois fossiilisista polttoaineista. Uuden kollektiivisen rahoitustavoitteen tulee koostua laajemmasta investointipohjasta, ei vain julkista rahoitusta. Ilman lisätoimia yksityisen rahoituksen hyödyntämiseksi mm. monenvälisten kehityspankkien, takausten ja muiden kanavien ja välineiden kautta ei ole mahdollista saavuttaa Pariisin sopimuksen tavoitteita. Uudessa rahoitustavoitteessa on huomioitava maiden parantunut taloudellinen tilanne ja rahoittajapohjaa tulee laajentaa. Etenkin suurten talouksien päästövähennystavoitteiden tulee olla linjassa tieteen ja 1,5 asteen tavoitteen kanssa sekä ottaa huomioon maailmanlaajuinen tilannekatsaus.

2. Kestävä vesien hallinta ja vesiresilienssi

Jäsenvaltiot hyväksyivät kesäkuussa neuvoston päätelmät koskien EU:n kahdeksannen ympäristötoimintaohjelman väliarviota. Osana päätelmiä neuvosto pyytää komissiota antamaan vesiresilienssiä koskevan aloitteen. Lisäksi teemaan liittyy se, että EU:n vasta hyväksytyllä strategisella agendalla vuosille 2024-2029 mainitaan, että EU vahvistaa vesiresilienssiä unionissa.

Epävirallisen ympäristöministerikokouksessa keskusteltiin etenkin siitä, mitä jäsenvaltiot toivovat vesiresilienssialoitteen sisältävän, millaisia haasteita jäsenvaltioissa on vesien kestävän hallinnan suhteen, millaisia lisätoimia tarvittaisiin EU- ja kansallisella tasolla sekä eri politiikkasektoreiden yhteistyön parantamisesta.

Jäsenvaltiot suhtautuivat yleisesti ottaen myönteisesti mahdolliseen EU-tason vesiresilienssialoitteeseen, ja korostettiin laajasti, että vesiresilienssin tulee olla EU:n agendan prioriteetti. Pidettiin tärkeänä, että vesikysymyksiä käsitellään sektorit ylittävästi ja kokonaisvaltaisesti EU-tasolla ja kansallisesti. Pidettiin tärkeänä myös nykyisen EU-sääntelyn täysimääräistä täytäntöönpanoa. Usea jäsenvaltio viittasi ilmastonmuutoksen sopeutumistoimiin ja niiden täytäntöönpanoon. Jotkut ehdottivat, että EU-tason aloitteen tulisi liittyä jo olemassa oleviin aloitteisiin.

Keskustelussa tuli esiin, että monet etenkin Keski- ja Etelä-Euroopan valtiot ovat kokeneet ja kokevat lisääntyviä sään ääri-ilmiöitä, etenkin tulvia sekä toisaalta kuivuutta. Veteen liittyy sekä veden saatavuuden haasteita että veden laadun, saastumisen ja pilaantumisen haasteita. Tuli myös esiin, että jäsenvaltioilla voi olla erilaisia haasteita. Myös eri sektoreilla voi olla erilaisia veteen liittyviä intressejä ja tarpeita. Yksi jäsenvaltio mainitsi konfliktienratkaisusysteemit. Jotkut jäsenvaltiot mainitsivat rahoituksen tarpeen, eräs jäsenvaltio ehdotti EU:lle vesiresilienssirahastoa.

Komissio mainitsi, että koheesiorahastorahoitusta suunnataan vesiresilienssiin ja että jotkin jäsenvaltiot ovat suunnanneet rahoitusta teemaan kansallisissa elpymis- ja palautumissuunnitelmissa.

Suomi korosti, että vesi on keskeinen ja poikkihallinnollinen tekijä ilmastonmuutokseen sopeutumisessa. On tärkeää tarkastella vesiin liittyviä kysymyksiä kokonaisvaltaisesti ja sektorit läpileikkaavasti. Vesiresilienssialoite on kiinnostava. Toisaalta korostettiin, että ilmastonmuutokseen sopeutuminen on kansallisella ja toimijoiden omalla vastuulla, ja korostettiin kansallisen tason rahoituksen ensisijaisuutta. EU:n vesipolitiikassa jäsenmaiden erilaiset olosuhteet ja toimintaympäristö on otettava huomioon. On tärkeää, että jäsenvaltioiden kokemuksia otetaan huomioon vesipolitiikan aloitteiden suunnittelussa. Suomi toi myös esiin, että on tärkeää tunnistaa ja puuttua mahdollisiin ristiriitoihin vihreän siirtymän ja vesipolitiikan eri tavoitteiden välillä.

3. Rajat ylittävä veden ja ilman saastuminen ja rajat ylittävä yhteistyö

Keskustelussa käytiin kaksi pöytäkierrosta, ensin vesiin ja sitten ilmaan liittyen. Unkarin valmistelemien kysymysten perusteella keskusteltiin etenkin siitä, miten voitaisiin kehittää ja parantaa rajat ylittäviä varoitusjärjestelmiä ja yhteistyötä EU:n sisällä ja kolmansien maiden kanssa, mitä muita toimia tulisi edistää, ja miten saastuttaja maksaa -periaatetta voitaisiin soveltaa esimerkiksi rajat ylittävään vesien saastumiseen. Lisäksi keskusteltiin kansainvälisistä sääntelyinstrumenteista.

Monet jäsenvaltiot korostivat EU:n olemassa olevan vesiin ja ilmaan liittyvän sääntelyn täytäntöönpanon tärkeyttä. Myös kansainväliset sopimukset ja alueellinen yhteistyö naapurivaltioiden kanssa tarjoavat työkaluja rajat ylittävän saastumisen hallintaan, tiedon vaihtoon ja yhteistyöhön. Jäsenvaltiot toivat esiin erilaisia kansallisia esimerkkejä ja hyviä käytäntöjä. Jotkut jäsenvaltiot toivat esiin, että yhteistyö ja tietojen vaihto EU:n ulkopuolisten maiden, kuten Valko-Venäjän ja Venäjän, kanssa on välillä haastavaa tai Venäjän hyökkäyssodan vuoksi olematonta. Yhteistyötä pidettiin tärkeänä etenkin Länsi-Balkanin ja hakijamaiden kanssa.

Useat jäsenvaltiot pitivät uutta teknologiaa kuten tekoälyä tarpeellisena esimerkiksi mallinnuksissa ja varoitusjärjestelmissä. Muutamat jäsenvaltiot pitivät hyvänä ajatuksena EU-tasoista vesien

saastumisen varoitusjärjestelmää ja vastaavaa koskien rajat ylittävää ilman saastumista, toiset taas eivät nähneet niitä tarpeellisina.

Ilmansaasteisiin liittyen monet mainitsivat YK:n kaukokulkeutumissopimuksen alaisen Göteborgin pöytäkirjan päivityksen. Pöytäkirja, joka koskee happamoitumisen, rehevöitymisen ja alailmakehän otsonimuodostuksen vähentämistä, on parhaillaan päivitettävänä, ja EU osallistuu työhön. Päivitys on mahdollisuus nostaa kunnianhiomon tasoa, ja usea jäsenvaltio toivoi, että päivityksen yhteydessä mukana olevien maiden joukko kasvaisi.

Saastuttaja maksaa -periaatetta pidettiin laajasti tärkeänä periaatteena, mutta toisaalta sen täytäntöönpanoon liittyy joiltain osin haasteita. Jotkut jäsenvaltiot ehdottivatkin keskustelua EU-tasolla periaatteen täytäntöönpanosta. Komissio kertoi laativansa periaatteeseen liittyvää toimivuustarkastelua, joka julkaistaan syksyllä.

Suomi piti rajavesistöyhteistyötä ja rajat ylittävää yhteistyötä ilmansaasteisiin liittyen tärkeänä teemana. Suomi toi esiin, että EU-tason ja kansainvälisen tason kattavan sääntelyn täytäntöönpano on keskeistä myös rajat ylittävien vaikutusten lieventämiseksi. EU-sääntely ja monet kansainväliset sopimukset edistävät myös saastuttaja maksaa -periaatetta. Lisäksi monissa EU-säädöksissä säädetään esimerkiksi rajat ylittävien vaikutusten viestintä- ja tiedonvaihtojärjestelmistä. Alueelliset sopimukset kuten HELCOM ovat keskeisiä aluemerillä. Suomi toi esiin myös alueellisen rajavesistöyhteistyön varoitus- ja hälytysjärjestelmiä.

Suomen edustajat
Virkahenkilövaltuuskunta

Asiakirjat

Liitteet -

Viite -